

Pavel Kohout

*Z deníku
kontra-
revolucionáře*

MLADÁ FRONTA

Pavel Kohout

Z deníku kontrarevolucionáře
aneb
Životy od tanku k tanku

MLADÁ
FRONTA
PRAHA

*Pavel
Kohout
Z deníku*

---

*kontra-
revolucionáře*

aneb
Životy od tanku k tanku

© Pavel Kohout, 1997

ISBN 80-204-0672-7

Opožděně svému synu Ondřejovi

a

snad ještě včas synovi svého syna Mikulášovi

KDO PRAVDU MLUVÍ,
HLAVU SI ROZBÍJÍ.
KDO SE BOJÍ SMRTI,
POZBÝVÁ RADOSTI ŽIVOTA.
NADE VŠÍM VÍTĚZÍ PRAVDA...

Jan Hus

v dopise rektoru M. Křišťanovi z Prachatic

NAVRAŤ SE, ODKUDS VYŠEL,
DO DOMU SRDCE SVÉHO,
A ZAVŘI PO SOBĚ DVĚŘE!

Jan Amos Komenský

v Labyrintu světa a ráji srdce, kapitola XXXVII

HUMANITA NENÍ
SENTIMENTALITA,
ALE PRÁCE A OPĚT PRÁCE.

Tomáš Garrigue Masaryk

v České otázce

NEZAHYNE NÁROD,
VE KTERÉM SE KAŽDÝ
DOKÁŽE ŘÍDIT
JAK SVÝM ROZUMEM,
TAK SVÝM SVĚDOMÍM.

Alexander Dubček

v rozhlasovém projevu po návratu z Moskvy 27. 8. 1968

ale volil jsem sázavský gauč vzdálený padesát kilometrů. Jako vždy, když mi nebylo nejveseleji, chtěl jsem se probudit mezi okurkami a datly. Ostře jsem jel spícími vesnicemi a kličkoval mezi zajíci; museli rovněž prožívat jakousi historickou – či jen hysterickou?? – epochu, neboť masově jeví se sebevražedné úmysly.

Uvažoval jsem, proč si ti tři zvolili právě včerejší večer ke schůzce s lidmi, kterých všichni jejich předchůdci používali jako hromosvodu, kdykoli jim teklo do bot. Pochopili konečně, že jsme nejvěrnější spojenci každé vlády, která má čisté úmysly i ruce? Anebo bylo opravdu tak zle, že začal platit zákon národního ohrožení?

V jednu jsem vjel do garáže. Na stěnách dosud visela čistá plátna, jak je tam opustil Pravoslav Sovák, jenž kdysi na dlouhý čas připravil mou volhu o přístřešek, když v celé Evropě nenalezl více inspirující ateliér. Fascinovalo ho především sousedství záhonu zeleniny, kterou upravoval v naší kuchyni mezi jednotlivými tahy štětcem podle receptur pěti kontinentů.

Bílé obdélníky nenamalovaných obrazů byly tajuplné jako zítřejší den.

Pod nohama mi skřípal písek. Dům byl tmavý, ale Adam se probudil a ospalým štěkotem slavil návrat milovaného pána. Noc byla teplá, nebe jasné. Koneckonců, loni touhle dobou mi bylo hůř!

25.–29. června 1967
(z deníku spisovatele PK)

Sázava

SJEZD SPISOVATELŮ aneb HENDRYCHIÁDA

Tragikomedie o pěti dějstvích, s prologem a epilogem.
(Stručný obsah hry, doplněný nepodstatně zkráceným textem čtvrtého aktu.)

Osoby a obsazení:

<i>Tajemník ÚV KSC,</i> <i>předseda ideologické</i> <i>komise ÚV KSC</i>	<i>Jiří Hendrych</i>
<i>Tajemník ÚV KSS,</i> <i>předseda ideologické</i> <i>komise ÚV KSC</i>	<i>Vasil Biřak</i>
<i>Vedoucí ideologického</i> <i>oddělení ÚV KSS</i>	<i>František Havlíček</i>
<i>Bratranec a jeho žena</i>	<i>JK & LK</i>
<i>Družstevní rolník</i>	<i>pan Kulhánek j. h.</i>
<i>Z.</i>	<i>Z.</i>
<i>P.</i>	<i>P.</i>
<i>Hlas ze sálu</i>	<i>+++</i>
<i>Kdosi</i>	<i>+++</i>
<i>Spisovatelé, překladatelé,</i> <i>kritici a literární vědci</i>	<i>Členové a kandidáti Svazu</i> <i>čs. spisovatelů</i>
<i>Vesnický lid</i>	<i>+++</i>

PROLOG

Sázava nad Sázavou, pozdní odpoledne v neděli 25. 6. 67. Vesnický lid radostně staví rodinné domky, zatímco na polích státního statku hnijí sena. Vane západní vítr, takže jen nemnozí cítí střelný prach ze Středního východu, kde právě dozuřila arabsko-izraelská válka. Spisovatel PK dopsal svůj diskusní příspěvek na sjezd a slézá ze střechy, aby jej přečetl. Činí tak v plavkách pod skupinou bříz. Jeho posluchači jsou bratranec-lékař a jeho žena, s nimiž ho navíc spojuje i délka členství ve straně, dále družstevní rolník pan Kulhánek a Z., která servíruje kávu. Když autor dočte, praví přítomní jednohlasně:

PŘÍTOMNÍ: Těbůh...!

Spisovatel PK si na okamžik představí místo bříz, keři a trav shromáždění tvůrčích duchů, a místo příbuzných i přátel delegaci ÚV KSČ. Pocítí lehkou závrať a hlavou mu proletí vzpomínka na stovky hodin, které zmarnil v uplynulém desetiletí přípravou jiných diskusních příspěvků, a na řetěz represí i depresí, jež byly jejich jediným ovocem. Rozhlédne se. Všude kolem koná právě zrozené léto hotové zázraky. Tráva, voda, slunce a vzduch hrají velkolepý kvartet. Na střeše čeká rozepsaná hra jako žena, která se právě přestala zdráhat. Pomyslí si, že jeho ochotnické výstupy na politické scéně nemají sebemenší význam; jeho životní cesta je již po léta dlážděna mrtvolkami námětů, které neměl čas napsat. Cítí, že se musí hned teď rozhodnout, chce-li po sobě zanechat několik divadelních příběhů, anebo sbírku jepičích projevů. Rozhodne se na sjezd nejít, což bratranec kvituje s nesouhlasem, pan Kulhánek s porozuměním a Z. s výkřikem radosti. Příbuzní s rolníkem odcházejí. Když je doprovází, najde spisovatel PK ve schránce u branky obálku, která zde tlu patrně již delší čas. Přítel ze Sovětského svazu, jenž ho nenašel v Praze, mu posílá opis dopisu, který adresoval nedávnému sjezdu sovětských spisovatelů Alexandr Solženicyn. Dopis je vášnivým protestem proti cenzuře, která opět hrozí zpřetrhat lidskou komunikaci, což vedlo v minulosti ke zrození nelidského systému, jenž stál sovětskou společností i celý svět bezpočet talentů. Spisovatel PK jej čte na tmavnoucí zahradě, kterou iluminují lampičky svatojánských broučků. Poselství muže, v jehož díle k němu po tak dlouhé době znovu dolehl hlas velké ruské literatury, ho šokuje. Uvědomuje si přítomnost neviditelného spojení, které přes tisíce verst dává lidem sílu otloukat si opět a opět hlavy pro ideály mladé tisíce let. Z. nese jeho milované jídlo – čočku s rýží – a líčí v dlouhém lyrickém monologu krásy života na venkově. Prolog vrcholí jejím příslibem, že voda bude zítra teplejší než dnes a k obědu zavoní jahodové knedlíky.

Velký sál Ústředního domu dopravy a spojů v Praze na Vinohradech, v pondělí 26. 6. 67 ve 14.12 hodin. Začíná předsjezdová stranická skupina, jež je po mnoha urgencích záměrně svolána tak, aby na ni bylo co nejméně času. Spisovatel PK se pozdravuje s přáteli, které řadu týdnů neviděl. Na všech tvářích se zračí stejná skepse. Na scénu vchází Vedoucí oddělení HAVLÍČEK, který vítá na tribuně Tajemníka HENDRYCHA a Tajemníka BILAKA. Tajemník HENDRYCH předčítá dopis, který zasílá stranické skupině předsednictvo ÚV KSČ. Vyplyne z něho, že strana je znepokojena tendencí zbavit vlivu ve Svazu ty spisovatele-komunisty, kteří zastávají pevný stranický postoj, a že proto žádá, aby do nových orgánů nebyli připuštěni lidé zmatení, či dokonce programově vzdálení úsilí naší socialistické společnosti. Poté kritizuje Literární noviny za řadu článků, které byly v poslední době pozastaveny, zejména za pokus spisovatelů Procházky, Lustiga a Klímy otisknout rozhovor, který obhajuje Izrael a snižuje dějinnou úlohu Sjednocené arabské republiky. Hned nato vystoupí spisovatel ŠOTOLA a jako bývalý šéf Literárních novin čte nekonečný seznam zabavených materiálů, z něhož vyplyne, že se vlastně pro každé číslo Literárek musí dělat číslo náhradní. Po něm totéž učiní spisovatel TREFULKA z brněnského Hosta do domu. Spisovatel PROCHÁZKA podá jako vedoucí stranické skupiny Svazu zprávu o činnosti spisovatelů-komunistů mezi III. a IV. sjezdem. Neradostný monolog, který je bilancí krizových situací, vyvolávaných nešťastnými zásahy stranického a státního aparátu, má několik veselých míst, když příkladně prozrazuje, že Marxovy citáty zabavuje v Bratislavě pracovník ministerstva vnitra, jenž se jmenuje Jan Hus. Čte také dopis spisovatele-nekomunisty Václava Havla, který žádá, aby se Svaz stal společným garantem spisova-

teli Janu Benešovi, s nímž má být zahájen politický proces. Spisovatel VACULÍK k vystoupení Tajemníka HENDRYCHA namítne, že nechápe, proč by občané nemohli kritizovat činnost své vlády včetně její zahraniční politiky. Spisovatel LUSTIG čte dopis, který zaslal vedení strany spolu se spisovatelem Procházkou a šachovým velmistrem Pachmanem. Práví se v něm, že účelná a principiální politika socialistické země vůči Střednímu východu by měla spočívat v podpoře progresivních sil na té i oné straně. Připomíná se i arabská doktrína fyzické likvidace Izraele, jež je u nás zamlčována. Spisovatel HANUŠ kritizuje redakci Literárek, že negativně ovlivňuje činnost celého Svazu. Vyzván hlasem ze sálu, aby mluvil konkrétně, požádá o čtvrt hodiny času, aby si to připravil. Vedoucí oddělení HAVLÍČEK naznačí, že je zde vyvíjena frakční činnost, ale našťastí jsou lidé, kteří chodí na ÚV strany a informují nás o tom. Spisovatel PK, ačkoliv, jak prohlásí, není milovaným dítětem Literárek, odmítne výhrady spisovatele Hanuše jako nepodložené. Po několika dalších vystoupeních je krátká přestávka. V druhém obraze vystoupí úvodem Vedoucí oddělení HAVLÍČEK. Kritiku velkého počtu cenzurovaných článků odmítne s poukazem, že to zavinuje několik jednotlivců, kteří schválně píší tak, že musí být stále cenzurováni. Pak navrhne ukončit diskusi, neboť je nutno připravit kandidátku. Šéfredaktor JUNGSMANN však žádá, aby stranická skupina zaujala stanovisko k dopisu spisovatele Václava Havla a k obvinění redakce Literárních novin. Žádá dále, aby Vedoucí oddělení HAVLÍČEK vysvětlil, kdo si chodí stěžovat na ÚV strany a na koho. Vedoucí oddělení to odmítne, protože s tím má špatné zkušenosti. Tajemník HENDRYCH vysloví podiv, že nikdo zatím nehovořil k dopisu předsednictva strany. Pokud jde o dotaz šéfredaktora Jungmanna, Tajemník HENDRYCH neví, zda chodíme se zavřenými očima, anebo je máme otevřené. Co se kandidátky týče, není třeba taktizovat,

neboť všichni víme, jak věci stojí. Spisovatel ŠPITZER navrhuje usnést, aby orgány Svazu jednaly o garanci za spisovatele Jana Beneše, v souhlase s platnými zákony. Ozve se potlesk. Začíná diskuse o kandidátce. Spisovatel ŠULEŘ žádá, ať mu šéfredaktor Jungmann promine, že v kandidátce je zřetelný skupinový zájem Literárních novin. Spisovatel HANUŠ navrhne vyřadit z ní Jungmanna, Klímu a Vaculíka. U spisovatele Klímy se mu nelíbila jeho zákulisní činnost. Spisovatel KLÍMA žádá o bližší popis své zákulisní činnosti. Spisovatel HANUŠ řekne, že není jeho povinností popisovat činnost. Spisovatele Klímu prostě nebude volit. Spisovatel Vaculík je hodný člověk, napsal pěknou knížku, ale nemá dost zkušeností. Spisovatel KLÍMA trvá na tom, aby byla jeho zákulisní činnost specifikována. Spisovatel HANUŠ opravuje, aby to spisovatele Klímu nebolelo, to, co říkal, a uvádí jako jediný důvod, že se mu nelíbila jeho činnost. HLAS ZE SÁLU shrnuje, že šlo tedy o činnost bez zákulisí. Na stole je už vedle původně připravených 45 návrhů dalších 26 z pléna. Spisovatel PTÁČNÍK upozorňuje, že volby budou nesnadné a že by se toho snad jako zkušený svazový funkcionář ujal. Vedoucí oddělení HAVLÍČEK hrdě prohlásí, že řízením schůze byl stranou pověřen on. Záhy se mu podaří vyvolat neobyčejný zmatek. Hlasuje se zdvižením ruky, o každém zvlášť. Skrutátoři hlásí výsledky ke stolu volební komise. Časem se ukazuje, že právě kandidáti, na nichž má strana největší zájem, dostávají nejméně hlasů. Tajemník HENDRYCH opouští židli na tribuně, kterou ozdobil svým sakem, a v bílé košili doplněné kšandami kontroluje přímo u stolu volební komise, zda se nešvindluje. Vzdor tomu nepříznivý vývoj pokračuje. Završí jej spisovatel PK, když navrhne, aby byla kandidována spisovatelka Smetanová, neboť nám hrozí, že Svazu povládne nudný spolek mužů. Každý v sále ví, že jmenovaná je především kurážná žena velmi pokrokových názorů. Je zvolena manifestačně.

Vedoucí oddělení HAVLÍČEK unaveně prohlásí, že volby skončily, a navrhne, aby se stranická skupina usnesla, že spisovatelé-komunisté přispějí na sjezdu k pozitivnímu řešení otázek dalšího rozvoje čs. literatury v duchu rezoluce XIII. sjezdu KSČ. Pak ochraptěle děkuje za účast a končí schůzi již v úterý v 0.09 hodin.

II. AKT – KOLIZE

Tamtéž, v úterý 27. 6. 67. Vstoupí všichni předchozí, k nimž se připojí spisovatelé-nekomunisté a nečetní hosté. Novináři jsou připuštěni v omezeném počtu a po prozkoumání, jsou-li domácího původu. Spisovatelé zasmušile pijí kávu a na základě včerejších zkušeností se vzájemně utvrzují, že dokonale zabijí tři dlouhé dny v krátkém životě. Spisovatel PK přesto odevzdá přihlášku do diskuse. I když si je jist, že se zbytečně a sám řítí do maléru, chce aspoň takto soukromě pozdravit osamělého ruského kolegu v Kazani. Hodiny ukazují 10.06. Na scénu vyjde včerejší předsednictvo. Po zahájení se ujímá slova spisovatel KUNDERA. Ví se, že toto úvodní slovo opracovávala strana řadu měsíců. Text, který posléze slíbil přečíst, aniž by se musel stydět, zhubl na pouhé dvě stránky. Když však již stojí na tribuně, požádá, aby mohl připojit několik slov sám za sebe. Pak, zcela nečekaně, rozvine vzrušující úvahu o smyslu kultury malého národa, jehož existence nebyla nikdy samozřejmostí. Poté podává brilantní studii vandalství, k němuž přičítá i zakazování uměleckých děl, která přerostla lidský obzor posuzovatelů.

KUNDERA: ... To se ví, že má každá svoboda své hranice, dané už třeba mírou soudobých znalostí, vzděláním, předsudků atd. Jenomže žádné progresivní období se přece samo nedefinovalo svými omezeními... U nás však je pořád větší ctností střežit hranice než je překračovat. Nejruznější momentální společensko-politické okolnosti mají

ospravedlnit, že se duchovní svobody různě ohraničují. Ale velká politika je ta, která nadřazuje epochální zájmy nad momentální zájmy. A velikost české kultury je pro český národ zájmem epochálním...

Připomene, co všechno determinovalo současný stav myšlení českého národa: demokracie, fašistická poroba, stalinismus a socialismus plus zcela jedinečná problematika nacionální, tedy vše, co dělá dvacáté století dvacátým stoletím.

KUNDERA: ... Tento národ prožil snad v tomto století více než mnohé jiné národy, a byl-li jeho génius bdělý, snad také i více ví. Toto větší vědění by se mohlo proměnit v ono osvobozující překročení hranic dosavadních vědomostí a jeho údělu, a dát tak české kultuře smysl, dospělost i velikost...

Úvod, který naráz pozvedl latku diskuse proklatě vysoko, vyvolá v sále napjatou pozornost. Do ní se ozve hlas Tajemníka HENDRYCHA. Po obvyklém rituálu, jímž je úvaha o zcela mimořádně zahraničněpolitické situaci, ohromí sjezd myšlenkou, že silou, schopnou integrovat rozdílné zájmy vrstev a skupin lidu ve společný proud socialistického rozvoje, je komunistická strana – s čímž valná většina přítomných spojila své naděje už před více než dvaceti lety. Poté připomíná pokrokovou a humanitní tradici české i slovenské literatury, o níž mají přítomní rovněž jakousi slušnou vědomost. Nebezpečných tendencí ve Svazu spisovatelů, o kterých naplno hovořil v úvodu prvního dějství, se dotkne jen v taktním náznaku. Aniž se i jen zmíní o problémech s cenzurou, přislubuje hledání nových cest v oblasti ekonomiky kultury, čímž je významně naznačena možnost zvýšení honorářů a snížení daní. Nato vyjádří pevnou víru, že IV. sjezd prokáže souznění ideových východisek Svazu s politikou strany, a přeje jednání, aby dospělo k plodným podnětům. Předsedající spisovatel PTÁČNÍK vyvolá na řečniště spisovatele PK. Ten

přichází v šedé sportovní košili s krátkými rukávy, neboť teplota v sále vystupuje k bodu, při němž v botanických zahradách usychají palmy. Také hosté slékaří saka a tribuna se mění v přehlídku různých modelů kšand. Spisovatel PK nyní již nezbyvá než přednést svůj text. Začíná historickou asociací, z níž vyvozuje, že občané státu, který prožil svůj Mnichov, chtějí být o proběhlém konfliktu na Středním východě informováni nezkráceně.

PK: ... Vláda má zajisté zaujímat své stanovisko vzhledem ke spojeneckým i jiným závazkům, proto je to vláda. Ale občan, ač v principu loajální, má třeba ještě své soukromé stanovisko – a v dvaadvacátém roce socialismu musí mít právo svůj názor taky publikovat...

Poté kriticky rozebírá nový tiskový zákon a napadá skutečnost, že právo protestu není vyhrazeno autorům, ale pouze redakcím. Ty však jsou vázány tajným stranickým usnesením, podle něhož spor s cenzurou nesmí být řešen soudně, nýbrž toliko arbitráží. Arbitrem je však sám aparát strany, začasto strana sporu. Spisovatel PK poukazuje na obrovský počet článků zabavených jen svazovému tisku a táže se, kolikrát byla cenzura žalována.

Předsedající romanopisec PTÁČNÍK: Ani jednou.

PK: Myslím, že je povinností našeho sjezdu žádat novelizaci tiskového zákona v tom smyslu, aby právo hájit svobodu svého projevu v rámci socialistické ústavy měl každý autor sám...!

Mluví dál o škodách, které působí sporé a zkreslené informace o stavu společnosti i světa na mladé generaci, jejímž myslivému jádru je strana ve své dnešní podobě zakazovatele a příkazovatele stále cizejší.

PK: ... Revoluci začínají zbraně, ale o jejím bytí a nebytí se rozhoduje výhradně na bitevním poli srdcí a mozků, především dalších generací, které tu revoluci dědí... Historická zkušenost položila důraz na dialektiku marxismu. Československo, země chytrých a tvořivých lidí, má jedi-

nečnou a současně jedinou příležitostí: aby naší specifickou cestou byla socialistická svoboda ducha!

Zatímco usedá, vystupuje na tribunu spisovatel-nekomunista KLIMENT. Mluví o tom, že společnost má možnost nahradit literaturu nezávazným brakem, anebo přiznat své intelektuální menšině svobodně angažované postavení, které vytváří dialog. Též on se vysloví pro zrušení cenzury a v té souvislosti označí za skandální, jestliže se spisovatelé dozvídají o existenci dopisu Alexandra Solženicyna z pařížského *Le Mondu*, jenž se prodává v pražských hotelích, a nikoli z vlastních informačních zdrojů. Žádá, aby byl sjezd s tímto dopisem seznámen. Spisovatel PK reflexivně vstává a volá ze svého místa.

PK: Mám zde český překlad Solženicynova dopisu. Přeje si sjezd, aby s ním byl seznámen? (Potlesk.)

Předsedající PTÁČNÍK: Soudruzí, i když váš potlesk byl jakýmsi vyjádřením vašeho přání, nezlobte se, musím dát o tom hlasovat!

Hlasuje se. Jeden proti, dva se zdrželi. Spisovatel PK jde znovu na tribunu a začne číst. Asi po minutě ho vyruší šum. Čte a přitom zahlédá, že se stovky párů očí stáčejí doprava od něho. Čte a přitom už jasně vidí, jak se za předsednickým stolem zvedá bílá košile obepnutá šlemi, jak se mihne sako stržené z opěradla židle, jak se Tajemník HENDRYCH ubírá mezi dvěma řadami předsednických stolů k lítacím dveřím, čte a slyší jeho dušený, rozčilený hlas: VŠECKO PROSERETE...! Pak se dveře zahoupají, odchod je dovršen, krize vypukla, krize, jaká tu nebyla, odchod, jaký tu nebyl, ale jemu zbývá přečíst srozumitelně a nahlas dalších pět stránek dopisu. Jeho ruskému autorovi patří pak dlouhý potlesk solidarity a spisovatel PK zatím odchází ze sálu, na chodbě se přidrží zábradlí, jelikož si náhle připadl příliš lehkým, pak pohlédne dolů, dostane závrať, která se ho ostatně zmocňuje vždy a všude již od výše jednoho metru, podaří se mu dojít k výčepu

a poručí si vhodně jednu vodu stoličnuju. Zbytek dne absolvuje jako v mlze. Čtenáři se odkazují na úplný text této hry, nazvaný Protokol IV. sjezdu Svazu spisovatelů, jenž vyšel v tu- i cizozemsku, samozřejmě bez Prologu, Epilogu, I. a IV. aktu.

III. AKT – KRIZE

Spisovatel PK je přikován k pravé věži Svatého Víta. Tříkrát denně přilétá tlustý, jako člověk velký a tlustý sršeň v bílé košili, s plandavými kšandami a s očima jako semafor, v nichž planou rudá písmena H. Svůj sosák v podobě vývrtky proboří skřípavě lebkou do jeho mozku a vysaje mlaskavě dvě třetiny cukající se masy, která třikrát denně dorůstá, načež pokaždé, jako by plnil pekelný úkol, zasýčí

VŠECKO PROSERETE!

zasvítí rudými Há a slíbí přiletět za osm hodin. Spisovatel PK se probudí, vypráví sen Z. a ta mu jej, bledá jako japonský papír, odmítne vyložit. Pocítí, že žánr hry se výrazně změnil, pročež obléká, vzdor neutuchající výhni, černé šaty s kravatou. Pozdě zjistí, že se opět neoholil. Od začátku jednání lze cítit, že dělicí čára neleží mezi stranickou delegací a spisovatelem, ale táhne se napříč sjezdem. Spisovatel PK se nyní sám stává divákem. Naslouchá světu generačnímu druhovi, slovenskému spisovateli LAJČIAKOVI, který dokazuje, že sjezd rafinovaně ovládá režisérská skupinečka, což je stav, který si cenzuru přímo vynucuje. Řečník ji žádá i pro sebe; je to jedinečný případ v dějinách písemnictví. Spisovatel PK slyší od vrstevníka formulace, jakých používal před patnácti lety též, a myslí se zlobou na Velké Manipulátory, kteří jsou příčinou tolika lidských tragédií. Ale už vystupuje na jeviště napjatě očekávaný filozof KOSÍK a počíná číst list českého intelektuála, psaný ve vězení 18. června 1415.

HUS (ústý Kosíka): Jeden teolog mi řekl, že vše je pro mne

dobré a dovoleno, jen když se podrobím koncilu, a dodal: Kdyby koncil prohlásil, že máš toliko jedno oko, třebaš máš dvě, bylo by tvou povinností vyznat s koncilem, že tomu tak jest. Odpověděl jsem mu: I kdyby mi to tvrdil celý svět, já, maje rozum, jaký nyní mám, nemohl bych to připustit bez odporu svědomí.

Ve svém nedlouhém, ale o to sugestivnějším monologu, klene filozof-marxista oblouk k závěrečné tezi.

KOSÍK: Český intelektuál 15. století obhajoval jednotu rozumu i svědomí a odmítl nabídku koncilu jako falešnou alternativu, neboť člověk, který vyzná s koncilem, že má toliko jedno oko, třebaže ví, že má oči dvě, nezískává nic, nýbrž ztrácí všechno, protože ztratit rozum a svědomí znamená ztratit základ svého lidství. Člověk, který nahradil rozum soukromým počtářstvím a potlačil své svědomí tak, že je přeměnil na špatné svědomí, je člověkem bez rozumu a svědomí. Takový člověk ztratil všechno a nezískal nic. Stal se nicotným člověkem, člověkem, kterého ovládá nicota. A jestliže víme, že Nic znamená Nihil, je člověk bez rozumu a svědomí skutečným nihilistou. Český intelektuál 15. století volil proto mezi svědomím a rozumem na jedné straně a nihilismem na straně druhé. A protože rozpor mezi pravdou a nicotou je radikální, zdá se, že také jeho volba mohla být pouze radikální.

Sál pohnutě tleská a spisovatel PK ví, že právě uslyšel argument, který mu chyběl před třiatvaceti lety a dvěma měsíci v hádce s přítelem, který už skoro tak dlouho nežije. Ale to už mluví spisovatel KLÍMA. Podá historický přehled boje českého národa proti habsburské cenzuře, který úspěšně skončil prosincovou ústavou v roce 1867.

KLÍMA: Je tedy třeba s určitým uznáním konstatovat, že ti, kteří si zvolili pro vydání tiskového zákona, obnovujícího předběžnou cenzuru, právě sté výročí jejího zrušení, nepostrádali určitý druh absurdního humoru.

Intenzita střetnutí sílí. I když je zcela zřetelné, kdo má sympatie většiny, je miska vah druhé strany posilována závažím kromobyčejného kalibru: tvoří je prázdná židle uprostřed předsednického stolu. Tajemník HENDRYCH se od svého učerejšího dramatického odchodu na zasedání nevrátil. Proslýchá se, že zasedá předsednictvo strany v čele s Prvním. Informovaní tvrdí, že se jedná o sankcích, a nabádají k umírněnosti. Mezitím již hovoří mladý spisovatel-nekomunista.

HAVEL: ...Snažím se věřit, že je ku prospěchu věci držet čtení Solženicynova dopisu jako interní věc tohoto sjezdu. Byl-li však už jednou čten, nenalézám důvodu, proč bych ho nemohl – opět interně – komentovat... Mám intenzivní pocit, že autor v něm řekl právě jen tolik, kolik toho může sám beze zbytku celým svým životem a až do posledka zaručit; nebývalá otevřenost je opřena o přesné vědomí hranic zaručitelného; jako by v tom nebylo o jediné slovo méně, než plná výpověď pravdy vyžaduje, ale zároveň ani o jediné slovo víc, než za kolika může autor před sebou, před kýmkoli a kdykoli stát...

Talentovaný mladík-dramatik se pak zabývá strukturou Svazu spisovatelů, jenž vznikl v padesátých letech jako jedna z oněch pověstných Převodových Pák, a předloží četné návrhy k jeho demokratizaci. Udivuje chladnou a přesnou logikou, ale jeho energická cílevědomost budí naopak obavy, neboť mnohým připomíná někdejší intolerance řady jeho předchůdců, příkladně spisovatele PK. Ten zatím, protože je pozdní odpoledne, pracuje jako plémem zvolený člen návrhové komise na závěrečných dokumentech. Do malé konferenční místnosti se vřítí KDOSI a okamžitě ji zas opouští s výkřikem.

KDOSI: Lidi, pojďte honem, teď je teda ale fakticky průser!

U mikrofonu stojí muž asi čtyřicetiletý, s bujnými vlasy a solidními brýlemi, které dobře doplňují stejně solidní obličej Moravana od slovenských hranic. Spisovatel PK byl

už vloni uchvácen jeho románem Sekyra, o životě, víře a smrti starého komunisty, ale v této chvíli ho vidí poprvé. LUDVÍK VACULÍK není zkušený řečník, ale ani kokta s trémou. Vypadá jako člověk od přírody spíš plachý, na němž právě leží tíha neobyčejného napětí, která zavaluje i sál. První, co ohromuje, je styl tohoto projevu, který se svou přímočarostí, obrazností a především absolutní neotřelostí liší od všeho, co bylo v zemi slýcháno.

VACULÍK: ... Občan, to bylo kdysi slavné, revoluční slovo. Označovalo člověka, nad nímž nemohl nikdo nekontrolovatelně panovat, jemuž bylo možno pouze šikovně vládnout, aby měl dojem, že si vládne sám. Dosáhnout u ovládaného takového dojmu bývalo cílem náročné pracovní specializace, která se jmenuje politika... Sociální revoluce u nás se zdařila – a problém moci trvá dál. Ačkoli jsme „chytli býka za rohy“ a držíme ho, kdosi nás zatím pořád kope do zadku a nepřestává.

Bufet a stolky na chodbě osíří, všechno se tlačí v sále. Stovky předních spisovatelů země poslouchají s ustrnutím myšlenky, které chtěli stokrát vyslovit sami, ale vždycky jim do toho něco přišlo. Je to dlouhá řeč, je to nejodvážnější, nejčestnější řeč, jaká tu byla pronesena, ale přesto ji až téměř u konce přeruší nesmělý potlesk. To, co prožívá většina přítomných, je obdiv s úzkostí. Obdiv nad tím, že komunista na tribuně naráz povalil všechna tabu a prakticky demonstruje, že rozum a svědomí mohou současně fungovat i pět set padesát let po Husovi. Úzkost z toho, že byla poprvé flagrantně porušena nepsaná pravidla hry, podle nichž právě zachování všech tabu bylo podmínkou činnosti Svazu i jeho zařízení. Spisovatel PK se desítky minut nepohne a nezapálí si cigaretu, visí na ústech řečníka, a ostatní prostor pro něho přestává existovat – aby si zakrátko uvědomil, že není schopen reprodukovat jedinou souvislou myšlenku, jako si kdysi v Sixtinské kapli nezapamatoval jediný detail Posledního soudu.

VACULÍK: ...Na závěr bych chtěl výslovně vyjádřit, snad zbytečně, co jistě plyne z celé mé řeči: svou kritiku moci v tomto státě neházím na čelo socialismu, protože nejsem přesvědčen, že takový jeho vývoj u nás byl nutný, a protože tuto moc neztotožňuji s pojmem socialismu, jak se s ním chce ztotožňovat ona sama... A kdyby lidé vykonávající tuto moc – kdyby sem přišli a nám všem položili jednu otázku – zda ten sen je uskutečnitelný, museli by pak pokládat za projev naší dobré vůle a zároveň nejvyšší občanské loajality, kdyby odpověď byla: nevím.

Náhle je konec, sál nevýrazně tleská. Obvyklá výměna názorů v kuloárech téměř nezní. Spisovatel PK vyjde na chodbu a bloudí po ní jako bez ducha. Spatří VACULÍKA, kterému tisknou ruku dva tři přátelé. Jinak ho obklopuje tichý kruh samoty a mlčení. Každý má prostě příliš mnoho starostí sám se sebou. Spisovatel PK si dodá odvahy a dojde k tomu člověku, kterého vůbec nezná.

PK: Ludvíku, jak ti je?

VACULÍK: Blbě. Člověče, já ti už dva dny strachy nežeru a teď je to ještě horší.

PK: Potřebuješ něco?

VACULÍK: Asi jo. Asi něco, po čem bych dneska usnul, a pak něco, po čem bych zítra vstal.

Spisovatel PK volá Z., aby okamžitě sehnala a dovezla jedno valium a jedno librium. Přichází, a na její maxiklobouk i minisukni se bude i po letech vzpomínat jako na jediný záblesk naděje. Diskuse ještě pokračuje, ale málokdo vnímá, o čem se mluví. Pouze jediná informace pronikne do vědomí účastníků. Vedoucí oddělení HAVLĚ ČEK oznámí, že se zítra ráno v 9.00 koná mimořádná stranická skupina delegátů-komunistů. Ostatní jsou žádáni, aby se dostavili o hodinu později. Striktně limitovaná lhůta je první předzvěstí katastrofy. Následuje hlavní přestávka.

Tamtéž, 29. června 67 v 9.07 hodin ráno. Osoby z I. aktu jsou u vchodu pečlivě kontrolovány. Spisovatelé-nekomunisté popíjejí na chodbě za zavřenými dveřmi kávu a nespokojeně hlučí. Spisovatel PK se vzhledem k situaci konečně oholil. Tajemník HENDRYCH opět usedl na opuštěnou židli.

Tajemník BILAK (slovensky): Vážené soudružky a soudruzi, na žádost mnoha delegátů a z pověření předsednictva ÚV KSČ byla svolána stranická skupina k posouzení velmi vážné situace, která se na sjezdu vytvořila. Nechci poučovat, jen připomenout některé zásady, které musí každý komunista respektovat. V naší straně platí široká vnitrostranická demokracie, ale i demokratický centralismus. Kdo nerespektuje tyto principy, vědomě či nevědomě..., usiluje o přeměnu strany z revoluční organizace, která je vedoucí silou společnosti, v beztvary spolek... Nezastupujeme zde své osoby, ale ústřední výbor KSČ... Prosím soudruha Hendrycha, vedoucího delegace, aby se ujal slova.

Tajemník HENDRYCH: Soudružky a soudruzi... myslím, že to, co se odehrálo na sjezdu, zejména v některých jeho fázích, nemohlo ponechat žádného skutečného komunistu v klidu. Muselo ho vážně znepokojit, kam zavádějí někteří jednotlivci sjezdové jednání. Je vidět, že šlo o domluvenou skupinu lidí, většinou členů strany, kteří vystoupili s názory, jež jsou v zásadním rozporu s politikou naší republiky, politikou komunistické strany, s linií XIII. sjezdu... Nelze přejít, že soudruh PK přes jednání na stranické skupině sjezdu považoval za nutné také na sjezdu vystoupit s nesprávným stanoviskem k otázkám Středního východu. Dovedeme pochopit nejasnosti, ale nemůžeme odpustit, ale ani trpět, aby komunista vystupoval na veřejnosti s kritikou politiky vlády, útočil proti

vládě a své komunistické straně v době, kdy se fronty ve světě povážlivě rozestoupily, kdy se střílí. Stejně tak musíme ostře kritizovat, že soudruh PK zveřejnil dokument, který nebyl sjezdu adresován a nebyl publikován ani jako dokument bratrského svazu spisovatelů. Tento čin je nutno kvalifikovat jako neodpovědný krok, který vážně poškozuje naše bratrské svazky... Je třeba se ptát, co chce Vaculík a jemu podobní, co chce Havel a jemu podobní. Co chcete, Vaculíku??... Sirky v rukou neodpovědných lidí nenecháme! Trpělivost má své meze a shovívavost také. My nepřipustíme, aby tuto republiku kdokoli rozvracel. Ti, kteří vystupují s různými anarchistickými výpady jako Vaculík, se rozcházejí se stranou... Tady jde o útoky, jaké od Února tato republika nepodstoupila, ze strany určitých lidí, a takto s nimi v tomto směru musíme zatočit. Nechci konkrétně polemizovat s učerjším vystoupením spisovatele Vaculíka. Je to vystoupení naprosto nekvalifikované a útoky, kterých použil, jasně ukazují jeho záměry. Když zveřejníme, co tady Vaculík řekl, pánbůh zaplat! To bude obraz! Za tím ještě napíšeme, že byl dlouhotrvající potlesk! ...Myslím, že z průběhu sjezdu je nutno vyvodit i závěry v kandidátce ústředního výboru Svazu... Chtěl bych připomenout z dopisu ÚV strany, že do kandidátky nepatří ti, co nedávají dostatečnou záruku zpevnění ideového svazu. Kritériem této zralosti byl vedle sjezdové přípravy i sám sjezd. Proto doporučujeme kandidátku doplnit převážně ze spisovatelů, kteří měli v pondělí menší počet hlasů než třicátý navržený člen. Doporučuji po případné dílčí úpravě návrhu schválit kandidátku vcelku... čili zavázat všechny přítomné soudruhy, aby pro ni hlasovali. ÚV KSČ zavazuje komunisty, v případě, že usnesení sjezdu a složení nového orgánu nebude odpovídat tomu, o čem jsme hovořili, opustit sjezd. To by byl ovšem konec Svazu...! (Vzrušení v sále.)

Tajemník BIEAK: Slyšeli jste stanovisko delegace ÚV. Si-

tuace nedovoluje diskutovat o jednotlivostech... Prosím, chce se někdo z vás vyjádřit? (První se vzpamatuje spisovatelka, která za Povstání ošetřovala partyzány.)

VOLANSKÁ (vyjde na tribunu, mluví rovněž slovensky): Soudružky a soudruzi, nejsem připravena a nemyslela jsem, že budu na sjezdu hovořit. Omluvte mě, že jsem velmi rozrušená. Chtěla bych jen požádat soudruhy z ÚV, aby uvážili, že jde o mladé lidi, kteří nemají zkušenosti... Mám dojem, že chyba se stala i z druhé strany stolu... Prosím, aby strana uvážila, jestli by to nebyl špatný krok!

Tajemník BILAK: Chci připomenout, že na stranické skupině, která trvala v pondělí do pozdních nočních hodin, byl přečten dopis ÚV nám komunistům a žádalo se, aby se komunisté na sjezdu těchto zásad drželi... To není žádný špás, co se zde snaží prosazovat. To jde na podstatu, na které stojí republika... Není čas diskutovat o podrobnostech... Jestliže má někdo ještě připomínku, prosím, ale jinak musíme přikročit k dalšímu jednání. (Sál zašuměl. Na tribunu jde Vaculík.)

VACULÍK: Soudružky a soudruzi, vystupuji proto, že jsem byl přímo vyzván. Moje činnost byla označena za otevřeně protistátní, protisocialistickou, a moje osobní vystoupení bylo uváděno do souvislosti s vystoupením domluvené skupiny. Vystoupil jsem proto, abych měl sám v sobě jednou pořádek... Vsadil jsem na jednu věc: že už nikdo nemluví přímo, ale podrobuje svou řeč v jejím průběhu korekci, uchyluje se k obraznému vyjadřování, k zamlžování atd... Tak, jak jsem mluvil, nemluví nikdo, kdo si dělá aspiraci na působení na poli politiky. Já jsem nevyzýval k rozvratu státu, ale k přemýšlení, k upřímnosti; dal jsem najevo, že chápu zvláštní situaci lidí, kteří musí vykonávat moc. Každá společnost vykonává moc. Neházel jsem ty věci na socialismus, protože ten ztotožňuji s vědeckým řízením společnosti... Vyslovil jsem se o tom, že ozdravující proces probíhá ve středu vládnoucích kru-

hů. Přidal jsem se bez postranních úmyslů na stranu těch z nich, kteří tam mají těžkou situaci. Odmítám označení „protistátní“ a „protisocialistické“ a prosím, aby mi soudruh Hendrych odpověděl po tom, co mu teď říkám. Jestli na tom chce dál trvat. Podal jsem návrhy ke zlepšení zákonnosti, k prohlédnutí Ústavy atd. Jestli strana chce reagovat na myšlení lidí, musí to podporovat. Jestli to nebude podporovat, tak za mne vyřeší otázku, kterou jsem si dal... I v tom, co jsem psal, jsem se distancoval od snah spojovat nějak to kritické hnutí s nadějemi těch, kteří čekají pomoc od Západu. Já na ně kašlu. Já jsem na Západě nebyl, není to moje touha se tam podívat... Já jsem ovlivněn jedine tím, co a za jakých podmínek náš pracující lid musel vybudovat... Vyzval jsem k přemýšlení, jak upravit slušně formu styků mezi dvěma póly, které u nás jsou, to je pól moci, který je nutný, a pól, na kterém je každý, kdo pracuje na poli myšlení, na poli – já to nerad říkám – umění. K tomu, aby zde člověk takto vystoupil – to není nafoukanost –, k tomu je třeba skromnosti. Já jsem měl strach, a mám strach... Ale kromě hlasování v sále existuje ještě hlasování v člověku... Pokuste se to pochopit. Vaše obvinění odmítám. Řekněte mi, co si myslíte!...

Tajemník BILAK: Soudruzi, znovu opakuji, že stanovisko delegace bylo řečeno. Kdyby komunisté nedbali, aby sjezd důstojně skončil, nemohla by setrvat a bylo by třeba udělat jiná opatření. Myslím, že by nebylo vhodné, aby soudruh Hendrych na jednotlivé věci znovu odpovídal a rozvinula se polemika.

VACULÍK: Prosím, aby mi soudruh Hendrych odpověděl! Aby prožil tuto situaci jako já!

Tajemník HENDRYCH: Soudruzi... co je psáno, to je dáno! My můžeme Vaculíkův projev dát straně k posouzení, a uvidíme, co strana řekne. Co řeknou prostí lidé k tomuto projevu. Protože to je projev plný urážek pracujících, plný urážek zástupců, které si pracující zvolili. Jak ty charak-

terizuješ tyto lidi všechny? Celý státní aparát včetně učitelů, poslanců, národních výborů atd.? Jako lid bažící po moci, poslušný svou povahou, se špatným svědomím, bez morálních zábran, mající strach a mnoho dětí, od přírody hloupý. Pěkně děkuji! (Část přítomných nesouhlasně hučí.)

Tajemník BILAK: Klud súdruhovia!

Tajemník HENDRYCH: Tvůj projev, soudruhu Vaculíku, to je evidentní, o tom rozumní lidé nemohou vůbec zapochybovat, je vystoupením anarchisty, s notnou dávkou aristokratismu. (Hučení opět sílí.) Protože je to povýšenectví vůči našim lidem a vůči tomuto zřízení, bez jakéhokoli ohledu na obsah moci... Ty voláš po odstranění moci dělnické třídy, což je pravý obsah tvého požadavku kultivace moci!

VACULÍK: To tedy ne!

Tajemník BILAK: Soudruhu Vaculíku, prosím, aby nikdo nevykřikoval!

Tajemník HENDRYCH: Co je záměrem této kritiky moci? Na nevědecké a demagogické základně se buduje ideologický základ pro prosazení anarchie ve společnosti... Je to směr, jehož důsledky jsme již poznali při jiných příležitostech... A pokud jde o úmysly – některými dobrými úmysly je dlážděna cesta do pekla! Tak to je! (Rozlehně se menšinový potlesk. Na řečniště kráčí v černém spisovatel PK.)

PK: Drahá Helenko Volanská, já děkuju za tvou obhajobu, ale byla to spíš obhajoba čtyřnásobného vraha, jehož advokát může poukazovat už jen na jeho mládí a původ z rozvrácené rodiny. Já jsem ve svých 39 letech sdostatek dospělý, abych mohl nést odpovědnost za všechno, co dělám. Tvrdí-li se, že čtení dopisu Alexandra Solženicyna bylo zinscenováno, je to nepravda! Za dvanáct let, co pracuju ve svazových funkcích, mně můžete vytknout mnoho nedostatků; myslím, s jistou dávkou ješitnosti, že

jeden nikoli: nedostatek cti. Říkám vše, co si myslím, v soukromí i na tribunách... Solženicynův dopis, jak se nyní ukazuje, chtělo přečíst na sjezdu několik soudruhů. To neříkám z alibismu. Protože i když zvažuji svůj úterní reflex dnes, myslím, že bych udělal totéž. Fakt, že se o tak závažném dokumentu nemohou spisovatelé dozvědět jinak, není ani tak moje chyba, jako spíš, soudruhu Hendrychu, chyba tvoje jako šéfa ideologického oddělení. Jestliže se, soudruzi, domníváte, že mé vystoupení ohrozilo sjezd – protože jsem taky na nižším než třicátém místě kandidátky –, udělejte, co uznáte za vhodné. Vzduchoplavci v určitých situacích rovněž musí zbavit balon přítěže, aby zachránili posádku. Ale ať už přeletíte nejbližší hřebeny nebo nouzově přistanete, zachovejte ve své paměti, že tentokrát přítěží nebyly pytlíky písku. (Odchází za potlesku, který předsedající přerušil.)

Tajemník BILAK: Není možné se divit, že soudruzi ospravedlní svůj postup, ale žádám, aby diskuse k tomuto bodu skončila... Nikdo nemůže považovat za správné, aby ÚVKŠ rozšiřoval dopis, který byl napsán bratrskému sjezdu, a nikdo nepožádal ze Sovětského svazu, abychom tento list propagovali. Komunisté musí mít nějaký cit, zodpovědnost, že jedna strana ke druhé musí chovat i určitý takt. Tento bod by se skončil, vážené soudružky a soudruzi. Mým úkolem bylo oznámit vám postup delegace. Prosím, aby soudruh Havlíček přečetl určitou úvahu k samotné kandidátce. (Napětí vrcholí.)

Vedoucí oddělení HAVLÍČEK: Soudružky a soudruzi, prosím, abyste zvážili tento návrh. Týká se české části ústředního výboru Svazu, slovenského návrhu se netýká. (Zatímco se slovenští spisovatelé začínají ostře diferencovat, čte jména. 11 chybí! Jsou nahrazena především těmi, která v pondělí neprošla.)

Tajemník BILAK: Děkuji soudruhu Havlíčkovi. Vyslechli jste návrh na složení kandidátů. Prosím, kdo má k tomu-

to návrhu připomínky? Nejsou. Doporučujeme, vážené soudružky a soudruzi, aby stranická skupina přijala usnesení... že zavazuje komunisty hlasovat za tuto kandidátku. Prosím! (První se ze šoku vzpamatuje autor známých románů o holocaustu. Na tribunu téměř vyběhne.)

LUSTIG: Soudruzi... to není možné! Tady jsou někteří lidé vynecháni a vůbec není zdůvodněno proč. Kdybychom to přijali bez diskuse, porušili bychom sami jakoukoli stranickou demokracii! (Potlesk.)

Básník a kritik ČERVENKA: Soudružky a soudruzi! Srovnávám starou kandidátku s novou a chtěl bych položit několik otázek. Pro mne je ÚV Svazu spisovatelů především zastupitelským orgánem, který se skládá z lidí, kterých si vážím jako spisovatelů. Zaujímám vztah k jejich práci, a ne k náhodným emocionálním vystoupením... Pro mne je Ludvík Vaculík především autorem neobyčejně poetické a zajímavé knihy Sekyra... Neznám důvody, proč z kandidátky zmizel například Lumír Čivrný, vynikající překladatel, soudruh Trefulka nebo soudruh Brabec, který ukázal svoji schopnost nikoli v debatách na sjezdech, ale v konkrétní kritické činnosti, ve schopnosti hodnotit literaturu a přivést její kritické hodnocení na novou úroveň. Naproti tomu se zde objevuje třeba znovu kandidatura Jiřího Hájka, kterého osobně pokládám za kritika neobyčejně proměnlivých a nesolidních metodologických základů, který svým vystupováním diskredituje socialistickou kritiku a který není schopen dostat elementárním základům marxistické metodologie...!

Profesor GOLDSTÜCKER (ustává): Prosím, soudruzi, abych nebyl kandidován...! (Překvapení v sále i na tribuně. K mikrofonu kráčí oblíbená prozaička.)

SMETANOVÁ: Chtěla bych jen stručně říci: I při zcela nepatrné míře sebekritiky se musím rozhodnout k tomu, že ve srovnání se jmény, která tolik znamenají pro českou literaturu, by nebylo správné, abych zůstávala dál na

kandidátce. Navíc si myslím, že k tomu mám další důvod, protože mne navrhoval soudruh PK. (Potlesk. Když kráčí kolem něho, políbí jí spisovatel PK ruku.)

BÁSNÍK SKÁCEL (vykřikne svým chraptivým hlasem):
Vzdávám se rovněž kandidatury!

HLAS ZE SÁLU: Já taky!...

HANUŠ (vyjde k mikrofonu): Soudruzí, budu vzhledem k času stručný. Je mi osobně velmi těžko. Vy všichni víte... že se můj názor do značné míry kryje se stanoviskem ÚV strany a předsednictva, ale nemohu souhlasit s návrhy, které jsou z toho prakticky vyvozovány. Já nejsem kandidován, proto se nemohu vzdát funkce, ale chci zde otevřeně říci, že se vzdám svého práva hlasovacího, poněvadž nemohu o takto předkládané kandidátce hlasovat. (Sílí potlesk a s ním nervozita stranické delegace.)

Tajemník HENDRYCH (přitahuje si mikrofon předsedajícího): Soudružky a soudruzí... my nejsme rádi, že dochází k této srážce, ale pochopte, že jako stranický orgán, jako ÚV, nemůžeme nikdy souhlasit, aby se na kandidátku Svazu, kterou schvaluje stranická skupina, dostali lidé, kteří neskýtají záruku zodpovědného postupu, jak se to ukázalo na sjezdu!... (Od stolu se hlásí dramatik a ředitel Divadla na Vinohradech.)

PAVLÍČEK: Žádám, abych byl škrtnut z kandidátky, protože jsem se přesvědčil, že na ni nepatřím...

Tajemník BILAK (rychle): Budeme hlasovat o tom, zda má být plénu předložena kandidátka změněná proti té, kterou stranická skupina v pondělí večer dohodla... (Hlásí se před chvílí chválený kritik.)

BRABEC: Soudruzí... bylo tu řečeno, že lidé, kteří neskýtají záruku, nejsou na kandidátce... Mne osobně se to dotklo, protože jsem na ní byl. Velmi mě zajímá, proč neskýtají záruku tito lidé: Šotola, Čivrný, Vrba, Vaculík, Trefulka, Kosík, Klíma, Havel, Brabec, Jungmann a PK. Aspoň pokud jde o komunisty, bylo by třeba zde o tom

něco říct! (Potlesk. Druhá strana vysílá k mikrofonu svého třetího mluviče.)

Vedoucí oddělení HAVLÍČEK: Soudruzi... pokud například na kandidátce není spisovatel Vaculík nebo soudruh PK, myslím, že tyto věci jsou naprosto jasné. Když soudruh PK prohlásil, že by zase nevystupoval jinak, není možné, aby byl členem ÚV Svazu. Není možné, aby členy ÚV byli lidé, kteří dostanou stranu, vládu atd. do nemožných situací v mezinárodních socialistických vztazích... ÚV Svazu spisovatelů musí přece vstupovat do řady jednání se Svazem sovětských spisovatelů a řadou jiných. Půjde-li to takto dále, jak budeme vypadat v mezinárodních kulturních stycích. Měl jsem nedávno jednání v NDR. I když v celé řadě taktických postupů nesouhlasíme s německými soudruhy a máme s nimi spory, není možné, aby nám otloukali o hlavu různé skopičiny některých soudruhů...

Tajemník BILAK (mezitím se radil s tajemníkem HENDRYCHEM): Soudružky a soudruzi, doporučuji přijmout toto usnesení: Stranická skupina IV. sjezdu ukládá komunistům ve volební komisi, aby do návrhu kandidátky nového ÚV Svazu spisovatelů nebyli zahrnuti ti, kteří na sjezdu vystoupili v rozporu s linií strany. Nechám o tom hlasovat. Kdo je pro tento návrh? (Opět se to nezdaří, o slovo se hlásí autor z Bratislavy.)

ŠPITZER (slovensky): Soudruzi... prosím všechny, kteří sedíme zde dole i nahoře, abychom neuváženě, pod vlivem prestiže, tvrdohlavosti nebo emocí neudělali něco, co by nás mohlo velmi mrzet... Uvažujme ještě chvíli, abychom našli cestu, aby tyto volby nevyvolaly konfliktní situaci.

Tajemník HENDRYCH (už pochopil, že původní návrh neprojde): Soudružky a soudruzi, chtěl bych říci, že bude správné, abychom hlasovali o návrhu, který předložil soudruh Biľak, to znamená, aby na kandidátce nebyli ti, kteří na sjezdu vystoupili v rozporu s linií strany, tj. Vacu-

lík, Klíma, Havel a PK. (Sál vztekle zahučí, když sezná, jak lze usnesení ÚV strany libovolně měnit.) Odpusťte, ale s těmito soudruhy nemůžeme v žádném případě souhlasit. Zde nejde o prestiž. Neznamená to, že se soudruhy nebudeme dále mluvit, že si nebudeme věc vyjasňovat, ale ukázali tak malou odpovědnost, že na kandidátce nemohou být. Je třeba uložit volební komisi, aby místo nich byli na kandidátce jiní soudruzi.

Tajemník BILAK: Tento návrh splňuje i to, že ne všichni, jak zde bylo přečteno, nebudou na nové kandidátce. Volební komise to posoudí. (Vedoucí oddělení HAVLÍČEK se nestačí divit. K mikrofonu přichází bratislavský básník.)

MIHÁLIK (slovensky): Soudruzi... zjistili jsme s Procházkou, že oba dva máme být ve volební komisi... Nyní jsme v situaci, že pět z navrhovaných nových členů ÚV Svazu se vzdalo. Dostali jsme se do dalšího stadia jednání, v němž z původních 11 navrhovaných, kteří měli vypadnout z kandidátky, se nyní navrhuje čtyři. Plně chápu, že soudruzi ze stranického vedení mají své výhrady proti některým soudruhům a že mají i právo tyto výhrady uplatnit při sestavování nové kandidátky, ale my ve skutečnosti musíme sestavit kompletní kandidátku zde, na schůzi stranické skupiny, a nemůžeme tuto práci svalovat na volební komisi, protože potom v plénu se nám stane, že nám kandidátka neprojde. (O slovo se hlásí před chvílí kritizovaný kritik.)

HÁJEK: Soudružky a soudruzi, dnes se tady dovídám, že jsem se znovu octl v návrhu kandidátky, v situaci surchovaně krizové, za kterou nesou plnou zodpovědnost ti, kdo ji zřežirovali a chtěli. Chápal jsem návrh kandidátky, který tady byl původně přednesen, jako pokus o záchranu Svazu spisovatelů. Tak stála věc. V této mocenské konfrontaci, kterou tady někteří naši soudruzi vyvolali, byla zde dána poslední nabídka, návrh na jakousi platformu spolupráce. V této souvislosti jsem se znovu octl na kandi-

dátce, dokonce spolu s lidmi, s nimiž už opravdu za jedním stolem sedět nechci. Po lidských a jiných zkušenostech, které s nimi mám a které se tady znovu projevují přímo na této schůzi... Chtěl bych, aby se celá další problematika řešila už definitivně bez úvah o mé účasti v jakýchkoli dalších svazových orgánech.

Tajemník HENDRYCH (mezitím pilně psal i škrtał a nyní jde znovu na řečníště, aniž se už hlásí o slovo): Soudruzí, jen proto, abychom došli k rychlejšímu závěru, vystupují zde ex presidio k těmto věcem. Doporučuji, aby zůstala stará kandidátka kromě soudruhů Vaculíka, Klímy, Havla a PK a aby tam místo nich byli dáni soudruzí Skála, Hanzlík, Frýd Norbert a soudruh Šuleř z Ostravy.

Tajemník BILAK (rychle): Nechám o tomto návrhu hlasovat. Kdo je pro návrh za změnu kandidátky tak, jak je navrhována? (Začínají se zvedat ruce.)

VOLANSKÁ: Mám dotaz, zda soudruzí, kteří se vzdali kandidatury, zůstávají na kandidátce!

Tajemník BILAK (nikoho se neptá): Ano! Prosím, aby se to pak vydiskutovalo v komisi! Kdo je pro? (137) Kdo je proti? (12) Kdo se zdržel? (34) Je tedy jasná převaha soudruhů, kteří hlasovali pro změněnou kandidátku. Prosím, aby bylo vzato v úvahu, že stranická disciplína zavazuje nás komunisty vždy, abychom se podřídili většině. Většina komunistů byla pro tuto změnu, aby se takto na sjezdu při volbě hlasovalo. Tím končím tuto stranickou skupinu. (Hodiny ukazují 10.39.)

V. AKT – KATASTROFA

Do sálu jsou připuštěni spisovatelé-nekomunisté. Nemusejí se příliš ptát. Nálada je příslušně katastrofální. Kolem každého ze čtyř vyškrtnutých je shluk přátel. Jedni vysvětlují, že hlasovali pro tento kompromis, aby zachránili Svaz, jeho nakladatelství, noviny a Literární fond. Jiní to

nazývají hromadnou morální sebevraždou. Tak brutální manipulace se nedopustil ani nebožtík ministr Kopecký po II. sjezdu v roce 56. Nikdo není schopen rozhodnout, kdo má pravdu. V 10.57 začne poslední zasedání. Naposled promlouvá Tajemník HENDRYCH. Na rozdíl od druhého dějství je teď jeho řeč stručná a tvrdá. Sjezd byl zmanipulován a zneužit. Strana očekává, že z toho závěrečné jednání vyvodí důsledky, bez kterých není pro literaturu východiska. Při diskusi o pozměněné kandidátce vyjde z řad nekomunistů znovu návrh, aby na ni byli zařazeni spisovatelé Havel, Klíma, Vaculík a PK. Komunisté, vázaní svým usnesením, hlasují disciplinovaně proti. Tajné volby pak kandidátku potvrdí. Spisovatel PK vyjde před závěrem na chodbu a po třech dnech narazí na svého dávného přítele. P. je viditelně zdrcen, neboť se ve své funkci na přípravě sjezdu významně podílel. Stalo se věci jeho cti přesvědčit nás o potřebách strany, ale i hledat kompromis, aby za žádnou cenu nedošlo ke konfliktu. Nyní vypadá jako člověk, kterému utekla milovaná žena s nejlepším přítelem. PK ho nicméně zastaví.

PK: Byl bych rád, kdybys tlumočil můj dotaz, hodlá-li strana vyvozovat ze sjezdu opět i jiné než stranické důsledky. V tom případě nepodepíšu dnes večer smlouvu s hamburským Schauspielhausem, kde mám v září inscenovat svého Švejka. Rád bych se ušetřil nerváku a tuhle zem zbytečné ostudy.

P.: Divím se ti, jak si to vůbec můžeš myslet. A obdivuju tě, že máš právě teď takové starosti!

Přesto odchází a vrátí se od své velké trojky s ujištěním, že divadelní činnost nemá přirozeně se sjezdem nic společného. Tajemník HENDRYCH je prý závěrem sjezdu uspokojen. Až zítra zjistí, že v tom zmatku nikdo nezmanipuloval sjezdové dokumenty. Usnesení i dopis straně hájí sjezdovou diskusi a opakují její hlavní myšlenky. Novému orgánu se ukládá usilovat o novelizaci tiskového zákona,

aby právo protestu měl autor sám. Spisovatel PROCHÁZKA, ostře sledován Tajemníky, mezitím sjezd uzavírá.

PROCHÁZKA: Vážení přátelé, vyslovit jakýkoli soud na konci našeho jednání je v této chvíli nad síly kohokoli, protože už teď je náš sjezd historií a podléhá soudům hlubším a trvalejším... Spisovatel nebude chtít být podřízen doktrínám ani dogmatům, bude sverpě chtít sám si je podřizovat. Pokud se nezpronevěří svému poslání, bude odmítat ideál člověka ztrácejícího se v davu a v uniformě jako nedůstojný velikých lidských dějin. Neboť právě spisovatel už nejednou poznal, že samota o samotě není ničím proti tíži samoty v množství... Sjezd skončil, hledání pokračuje, je štěstím literatury, že nic není definitivní!

Z nedostatku druhého schodiště odcházejí vítězové i poražení středem.

EPILOG

Opět na Sázavě, opět večer. Spisovatel PK, dosud v černém, položí sklíčen gramofon pod břízy, aby celá zahrada zahrála Malou noční hudbu. Třebaže neuposlechl dobře míněné rady, dostane se mu slíbených jahodových knedlíků. Velkou chuť na ně nemá. Padá opona noci.

KONEC

---

21. III. 1963
(z deníku občana)

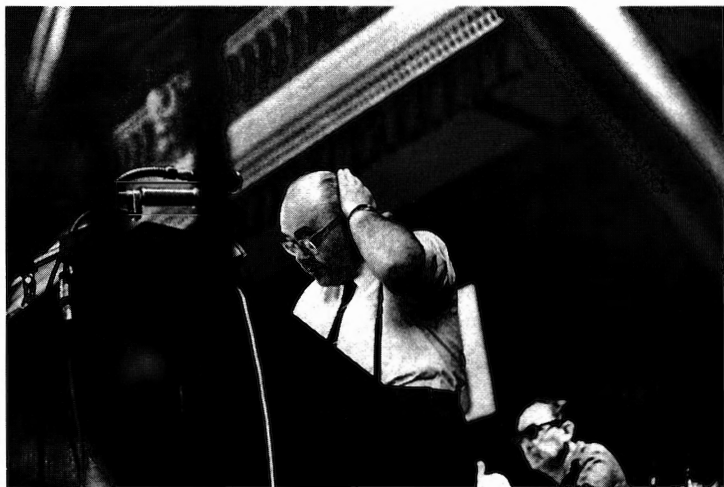
Karlovy Vary

Všechno bylo přesně takové, jaké jsme to tu opustili o Vánocích. Jen náš pokoj opět podražil, ale vzali jsme ho stejně, protože prdelatý andělíček mezi vysokými květy, nepopsatelně kýčovitě dílo neznámého mistra, který místo zaplacení účtu vyvedl v pestrých barvách nejmladší ra-

VITA PICTA

neboli

Život v obrazech

26. červen 1967. Šéfideolog strany na zasedání stranické skupiny otevírá IV. sjezd Svazu československých spisovatelů a žádá, aby demonstroval nerozbornou jednotu i lásku ke KSČ a SSSR.

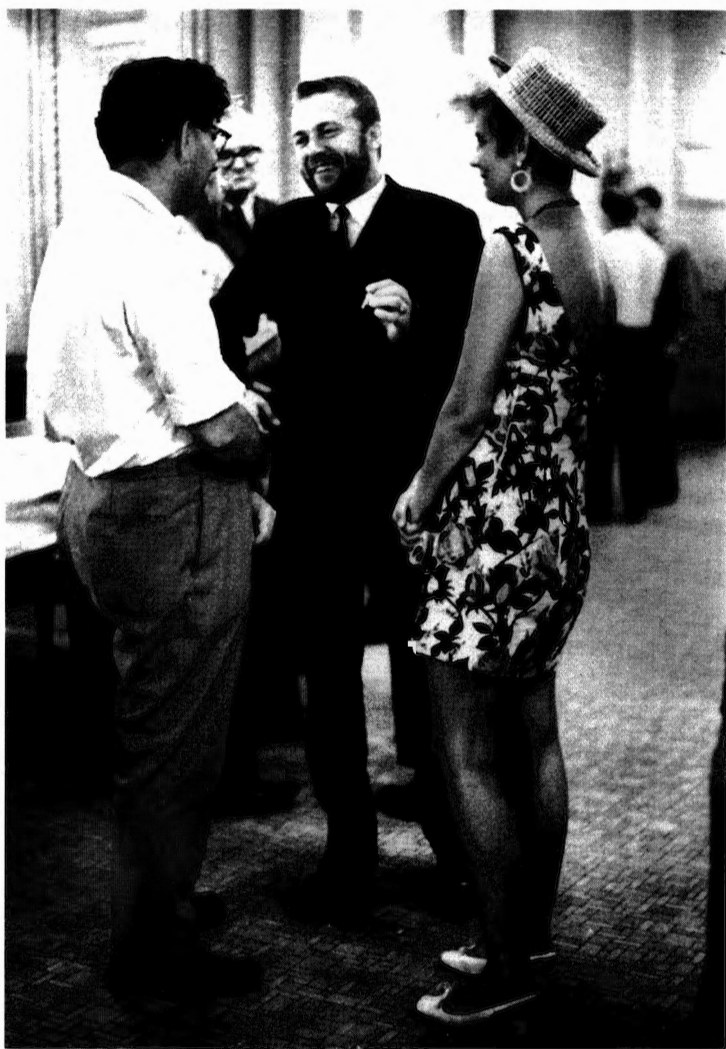

27. červen 1967. PK předčítá dopis Alexandra Solženicyna adresovaný Svazu sovětských spisovatelů, protestující proti cenzuře v SSSR.

Ludvík Vaculík: „Za dvacet let nebyla u nás vyřešena žádná lidská otázka.“

Z. přináší Vaculíkovi prášky na spaní i prášky na bdění.

29. červen 1967. Z vinohradského Národního domu odcházejí jen náhodou společně tajemník pro ideologii a bojovník proti ní.

OBSAH

Z DENÍKU OBČANA

Sklep	13
Mrtvá	24
Živá	33
Přítel	43
Bratr	60
Ruce	88
Fronta	108
Víra	124
Proces	137
Pohrobek	160
Noc	169
Otec	187
Kurva	197
Špion	253
Maminka	290

Z DENÍKU SPISOVATELE PK

<i>Leden 68 a</i>	16
<i>Leden 68 b</i>	28
<i>Únor 68</i>	55
<i>Březen 68</i>	71
<i>Duben 68</i>	115
<i>Květen 68</i>	149
<i>Červen 68</i>	178
<i>Červenec 68</i>	210
<i>Červen 67</i>	226
<i>Srpen 67</i>	261
<i>Srpen 68</i>	277
<i>Leden 69</i>	301

Z DENÍKU TURISTY

Žaluzie	11
Tank	18
On	39
Dialog 1	50
Hlas	63
Návštěva	102
Dialog 2	131
Striptýz	164
Čekání 1	193
Čekání 2	205
Panika	257
Pomsta	275
Dialog 3	287
Konec	294
Začátek	320

VITA PICTA

neboli

Život v obrazech	327
------------------------	-----

AUTOR ČTENÁŘI	329
---------------------	-----

Tato kniha vznikala od podzimu 1968 do jara 1969
v Karlových Varech, v Praze a ve švýcarském Lucernu.

Romány Pavla Kohouta

Pavel Kohout

Z deníku kontrarevolucionáře

Poprvé vyšlo na podzim roku 1969 německy
v nakladatelství C. J. Bucher ve švýcarském Lucernu

s originálními grafikami Pravoslava Sováka

Fotografie Dagmar Hochová a z archivu autora

Typografie Milan Jaroš

Vydala Mladá fronta jako svou 5761. publikaci

Odpovědní redaktoři

Alexandra Pflimplová a Vladimír Pistorius

Výtvarný redaktor Bohuslav Holý

Technický redaktor Miloš Jirsa

Vytiskl FINIDR, s. r. o., Český Těšín

344 stran textu, 32 stran obrazové přílohy

První české vydání. Praha 1997

Knihy Mladé fronty

si můžete objednat na adrese:

Mladá fronta, odbyt knih,

Chlumova 10, 130 00 Praha 3